

Stan edukacji finansowej w Polsce w latach 2019-2023

Magdalena Chojecka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: 186260@student.ue.wroc.pl

ORCID: [0009-0004-8919-9497](https://orcid.org/0009-0004-8919-9497)

© 2025 Magdalena Chojecka

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

Cytuj jako: Chojecka, M. (2025). Stan edukacji finansowej w Polsce w latach 2019-2023. W: M. Gasz, A. Koza, A. Politaj (red.), *Ekonomia i finanse* (s. 7-19). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Streszczenie: Rozdział przybliży stan edukacji finansowej w Polsce i za granicą, zaś jego podstawowym celem jest omówienie i analiza stanu edukacji finansowej w Polsce oraz porównanie jej poziomu z tym w wybranych państwach, takich jak Austria, Czechy, Finlandia, Hiszpania i Stany Zjednoczone. Do szacowania, jak kształtuje się świadomość finansowa oraz jaki jest stan wiedzy obywateli, wykorzystane zostały metody statystyczne polegające głównie na badaniach ankietowych i opracowanych na ich podstawie danych statystycznych. Zakres czasowy opracowania obejmuje lata 2019-2023, zaś ich zakres podmiotowy dotyczy Polski i wybranych krajów o różnych standardach edukacji finansowej. Dobór państw podporządkowany był przyjętym założeniom badawczym, m.in. w zakresie poziomu rozwoju gospodarczego, zmian polityczno-gospodarczych oraz szczególnych rozwiązań instytucjonalnych, kulturowych i społecznych. Przyrównując dane z owych lat, widoczna jest tendencja wzrostowa w samoocenie wiedzy ekonomicznej w Polsce z raczej dużej i bardzo dużej w 2019 roku (9%) do 31% w 2023 roku. Jednocześnie kompetencje finansowe w Polsce prezentują się gorzej niż w wybranych państwach OECD.

Słowa kluczowe: edukacja finansowa, edukacja ekonomiczna, wiedza i kompetencje finansowe

1. Wstęp

Wykształcenie pełni niezwykle istotną rolę w życiu człowieka. Podczas edukacji szkolnej dziecko uczy się najpierw czytania i pisania, potem mnożenia i dzielenia, dalej nazw pierwiastków chemicznych i zjawisk fizycznych. Są to podstawy. Nie powinno się jednak pomijać tak ważnej kwestii, jak nauka ekonomii na poziomie pozwalającym operować finansami osobistymi.

Edukacja finansowa dotyczy wszystkich i zaczyna się o wiele wcześniej niż w szkole. Małe dzieci nie znają jeszcze koncepcji pieniądza, ale uczą się pojęcia własności, obserwują i na swój sposób próbują zrozumieć zawile kwestie świata dorosłych. Dostając tzw. kieszonkowe, dziecko uczy się zarządzać własnymi środkami finansowymi. Następnym krokiem jest wchodzenie w dorosłość, praca i konieczność rozporządzania środkami pieniężnymi w sposób adekwatny do sytuacji, w jakiej dana osoba się znajduje. Jednocześnie należy zrozumieć racjonalne potrzeby, hierarchizować wydatki oraz mieć na względzie kwestie podatkowe i ryzyko, jakie się z tym wiąże (Solarz, 2019, s. 12).

W ostatnich dekadach świat dynamicznie się rozwija, a globalizacja daje wiele możliwości. Rozwój technologii udostępnia ludziom nowoczesne narzędzia do pracy, ale równocześnie nie zastąpi im własnej wiedzy oraz nie będzie decydować za nich w sprawach finansowych. Wspomaganie się AI nadal wiąże się z nadzorem ludzkim, a aby takiego dokonać, należy mieć wiedzę i doświadczenie. Sposób zarządzania ograniczonymi środkami jednostek winien być dostosowany do ich unikalnych potrzeb, dopasowania tego nie dokona technologia, a wyłącznie wykształcony człowiek.

Wiedza zdobyta w obszarze finansów przekłada się bezpośrednio na jakość życia obywateli i może pozwolić im na prowadzenie własnych spraw finansowych w odpowiedzialny i przemyślany sposób. Edukacja finansowa jest warta zgłębienia ze względu na swój dalekosiężny wpływ na całą gospodarkę.

Celem pracy jest przybliżenie tej istotnej kwestii oraz analiza stanu edukacji finansowej w Polsce i porównanie jej poziomu z tym w wybranych państwach. Zakres badania obejmuje lata 2019-2023, zaś przeprowadzono je w Polsce oraz m.in.: Korei Południowej, Włoszech, Niemczech i Czechach. Są to państwa należące do OECD wybrane do sporządzenia raportu o edukacji finansowej. W niniejszym opracowaniu posłużono się metodami badawczymi, takimi jak: krytyczna analiza literatury przedmiotu, pośrednia metoda sondażowa oraz analiza porównawcza wraz z interpretacją opracowań statystycznych sporządzonych na podstawie danych wtórnych.

2. Definicja edukacji finansowej

Edukacja finansowa będąca przedmiotem tego rozdziału stanowi zbiór zgromadzonej wiedzy, ale także bardzo ważnych umiejętności i postaw prezentowanych przez jednostki. Mają one niezerównany wpływ na stabilność poziomu finansów osobistych obywateli. Rozległość zagadnienia obejmuje m.in. zakres finansów, bankowości, strategii emerytalnych, ekonomii, statystyki oraz znajomości prawa podatkowego. Naturalnie nie oznacza to, że każdy obywatel Polski i świata potrzebuje wiedzy na poziomie akademickim w tak wielu dziedzinach, lecz powinien zapoznać się z podstawowymi pojęciami i rozumieć mechanizmy, jakie go dotyczą.

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (*Organisation for Economic Cooperation and Development*, OECD) definiuje edukację finansową jako proces, w którym konsumenci zwiększają własne kompetencje w związku z rozumieniem pojęć finansowych i zagrożeń finansowych, a także zdobywają informacje oraz do-

szkalają umiejętności. Ta wiedza pozwala na dokonywanie odpowiednich wyborów i bycie świadomym konsekwencji swoich decyzji finansowych. Zdobyta wiedza i umiejętności w tym zakresie mają na celu poprawienie sytuacji materialnej jednostek (OECD, 2023, s. 13).

Nauka finansów odgrywa szczególną rolę w przypadku jednostek, które poza pracą zawodową łączą więzy krwi lub przyjaźni, a budowane w ten sposób gospodarstwa domowe i małe przedsiębiorstwa zależne są od zasobu wiedzy ich członków. Świadczy to o zależności najmniejszych i pierwotnych jednostek organizacyjnych od wiedzy na temat finansów i ekonomii, aby mogły one gospodarować własnymi majątkami (Suska, 2023, s. 47-50).

Powiązany z edukacją finansową pojęciami są kompetencje finansowe oraz edukacja ekonomiczna. Kompetencje finansowe łączą świadomość finansową ze zdobytą wiedzą, umiejętnościami. Wiążą się również z behawioralnością za pośrednictwem postaw i zachowań, jakie reprezentują jednostki. Szerokim pojęciem jest także edukacja ekonomiczna będąca zbiorem działań podnoszących świadomość na temat zasad funkcjonowania rynków finansowych i pogłębiająca wiedzę ekonomiczną wśród społeczeństwa. Działa rozwijająco na potencjalnych przyszłych przedsiębiorców, ułatwiając im prowadzenie własnych działalności, oraz przeciwdziałając wykluczeniu finansowemu. Odpowiada też za budowanie odpowiedzialności i umiejętności zarządzania budżetem, np. gospodarstwa domowego. (OECD, 2023, s. 13).

Każde zjawisko ekonomiczne ma przyczyny powstawania oraz skutki funkcjonowania. Edukacja finansowa istnieje, aby spełnić określone role działające na rozwój społeczeństwa. Wyróżnia się role prewencyjne, zaradcze i naprawcze, a ich zastosowanie zależy od etapu decyzyjno-wykonawczego w zakresie problemów finansowych gospodarstwa. Do ról, jakie pełni kształcenie finansowe na rzecz społeczeństwa, należą m.in.:

- upowszechnianie wiedzy finansowej i rozwój kompetencji ekonomicznych,
- nauka zachowań finansowych i umiejętności, np. gospodarowania budżetem domowym,
- wykształcenie podstawowych aspektów działalności rynków finansowych, rynku pracy, koniunktury gospodarczej itp.,
- nauczanie podejmowania decyzji finansowych, aby zarządzać w racjonalny i odpowiedzialny sposób własnym majątkiem,
- zmniejszenie poziomu analfabetyzmu finansowego w społeczeństwie,
- zapoznanie z produktami bankowymi i sposobem ich doboru do indywidualnej sytuacji gospodarstwa,
- kształcenie w zakresie doboru form oszczędności i inwestycji,
- zmniejszenie poziomu wykluczenia finansowego,
- uświadomienie, jak działa oraz na czym polega system emerytalny i jakie kroki podjąć, aby zapewnić sobie stabilność finansową w wieku poprodukcyjnym,
- eliminacja oraz redukcja nieświadomego popadania w nadmierne zadłużenie spowodowane brakiem wiedzy i umiejętności (Knehans-Olejnik, 2014, s. 255-268).

2.1. System edukacji finansowej w Polsce

W ramach Krajowej Strategii Edukacji Finansowej (KSEF) opracowany został szczegółowy plan rozwoju zwiększania wiedzy i kompetencji finansowych w kraju, aby doprowadzić do założonych celów. Wizja organizacji charakteryzuje się jasno postawionym rezultatem, do którego dąży, a jest nim założenie, że Polacy będą posiadać niezbędną wiedzę i kompetencje finansowe pozwalające na doprowadzenie do dobrostanu finansowego i tym samym na zwiększenie rozwoju kraju.

W strategii określone zostały kluczowe priorytety, którymi są postanowienia, że obywatele mają poprawić swoją odporność finansową oraz powinni umieć chronić się przed negatywnymi wstrząsami finansowymi. Podniesienie dobrostanu finansowego społeczeństwa jest również istotną częścią strategii ze względu na dalekosiężny wymiar prospołeczny w wymiarze gospodarki państwowej. Plan strategii zakłada realizację celów poprzez skoncentrowanie programów edukacyjnych finansowo na osobie i sprawach konsumenta, co zachęca jednostki do większego zaangażowania i wywierania większego wpływu przynoszącego lepsze efekty kształcenia. Ponadto programy edukacyjne mają być oparte na rzetelnych badaniach i dostosowane do potrzeb konsumentów wyodrębnionych przy pomocy badań nad czynnikami kształtującymi zachowania finansowe. Kształcenie to ma się również odbywać w warunkach bezstronnych i sprawiedliwe ze względu na odpowiednią selekcję edukatorów oraz prowadzonych przez nich programów.

W ramach analiz KSEF wyodrębniono docelowe grupy priorytetowe, które obejmuje edukację finansową w pierwszej kolejności. Należą do nich gospodarstwa domowe o niskich dochodach, konsumenci zadłużeni i narażeni na nadmierne zadłużenie, osoby będące w późnym wieku produkcyjnym i zbliżające się do emerytury oraz dzieci i młodzież wraz z rodzicami i nauczycielami, a także uchodźcy z Ukrainy. Grupy te narażone są na niesprzyjające warunki finansowe i borykanie się z zagrożeniami sytuacji materialnej. Wykształcenie w nich umiejętności finansowych i gospodarowania budżetem pomoże złagodzić występujące problemy i uniknąć bądź ograniczyć skutki przyszłych wydarzeń.

Wyznaczone zostały jednostki mające niezwykle odpowiedzialne zadania nadzoru, wykonania strategii oraz doradzania w trakcie jej wykonywania. Podmiotami wyznaczonymi do tej roli są Rada Edukacji Finansowej oraz Komitety Wdrażający, Naukowo-Badawczy i Nadzorczy. W ramach współpracy w realizacji KSEF organizacje te współpracują i wykonują powierzone im zadania, takie jak rewitalizacja planów KSEF, wdrażanie i opracowanie planów oraz monitorowanie ich postępów. Ponadto przewidziana została również współpraca między organami odpowiedzialnymi za realizację KSEF, a także środowiskami naukowymi, akademickimi oraz przedstawicielami podmiotów publicznych i prywatnych (OECD, 2023).

2.2. Formy edukacji finansowej w Polsce

Pierwszą formą edukacji finansowej we współczesnej Polsce była wprowadzona do szkół w latach 90. XX w. wiedza o społeczeństwie, czyli przedmiot z elementami

ekonomii nauczany od szkoły podstawowej do średniej. Następnie Minister Edukacji rozporządzeniem wprowadził od roku szkolnego 2002/2003 do polskich szkół ponadgimnazjalnych powszechne kształcenie finansowe za pośrednictwem przedmiotu podstawy przedsiębiorczości.

Niewystarczający poziom edukacji finansowej wynikający z zaledwie jednego przedmiotu szkolnego poruszanego na IV etapie edukacji i jego nieadekwatnej formy przekłada się na niedostosowanie przekazywanej wiedzy do warunków i potrzeb młodzieży. Podstawa programowa zakłada poruszanie tematyki ekonomii oraz gospodarki, nie poświęcając wystarczająco dużo uwagi na kwestie finansowe i rynków finansowych. Omijanie pewnych obszarów sprawia, że młodzi ludzie zostają pozbawieni rzetelnego źródła informacji na tematy otaczającej ich sfery finansów publicznych i prywatnych. Od tej wiedzy zależą ich przyszłe decyzje finansowe oraz ewentualne problemy w tej materii.

Za sprawą rozporządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej od września 2023 roku do szkół ponadpodstawowych wprowadzono nowy przedmiot – biznes i finanse (BiZ). Ma on być odpowiedzią na potrzebę edukacji ekonomicznej i dostosowanie potrzeb kształcenia młodych ludzi. Jednakże od wdrożenia rozporządzenia do momentu rozpoczęcia nauczania BiZ minęło zaledwie pół roku. Stawia to pod znakiem zapytania przygotowanie merytoryczne kadry nauczycielskiej oraz podręczników, na których opracowanie i cały proces wydawniczy było kilka miesięcy. Jak wynika z badań WIB, nauczyciele jako największe wyzwania związane z wdrożeniem BiZ do szkół wskazują: brak zainteresowania uczniów przedmiotem (89 wskazań), niewystarczające przygotowanie uczniów z zakresu edukacji ekonomicznej w szkole podstawowej (86 wskazań) oraz brak środków i narzędzi dydaktycznych (57 wskazań). Jako przyczynę problemów wymieniano również szybkie wdrożenie BiZ (29 wskazań) oraz brak umiejętności praktycznych nauczycieli (25 wskazań) (Rachwał i in., 2024, s. 20-24).

Senat Rzeczypospolitej Polskiej ogłosił rok 2024 Rokiem Edukacji Ekonomicznej jako docenienie wysiłku edukatorskiego ogromu ludzi i wielu instytucji popularyzujących naukę ekonomii. Od tego też roku na listę lektur obowiązkowych wpisana została przez Ministerstwo Edukacji Narodowej książka Janusza Korczaka „Bankructwo małego Dżeka”. Ma to być krokiem w przyszłość edukacji ekonomicznej młodych pokoleń, poczynając od szkoły podstawowej, w której to kanonie znalazła się owa pozycja (REE, 2024).

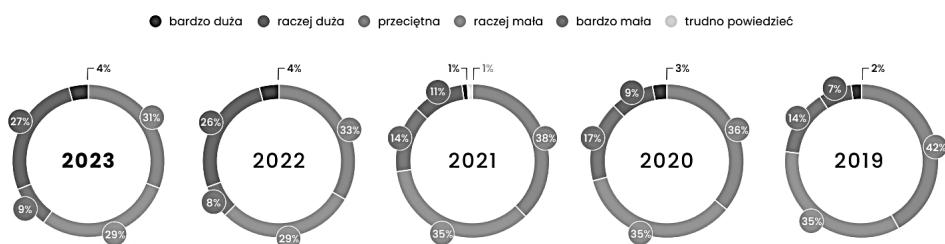
Obok sformalizowanej edukacji szkolnej z zakresu finansów istnieje również edukacja nieformalna, inaczej nieoficjalna. Należą do niej m.in. działania edukacyjne organizowane przez fundacje, stowarzyszenia oraz instytucje finansowe, np. banki i towarzystwa ubezpieczeniowe. W jej ramach organizowane są szkolenia, konkursy, programy kształcenia oraz wiele inicjatyw wspierających naukę finansów. Jest to forma poszerzenia wiedzy i umiejętności finansowych wśród społeczeństwa (Frączek, 2017, s. 45-48).

3. Analiza sytuacji edukacji finansowej w Polsce i innych krajach w latach 2019-2023

Analiza badawcza opiera się na danych statystycznych oraz opracowaniach Warszawskiego Instytutu Bankowości i Fundacji GPW, SpotData, a także Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju. Okres badania to lata 2019-2023, a przeprowadzono je w Polsce oraz wybranych krajach. Analiza dotyczy świadomości finansowej oraz stanu wiedzy obywateli w Polsce i za granicą w wyżej wymienionym okresie. Należy zwrócić jednak uwagę na różnice wynikające z odmiennych systemów edukacji, uwarunkowań historycznych i kultury państw poddanych analizie. Każdy kraj ma swoje indywidualne uwarunkowania, co przekłada się na wyniki prezentowanych badań.

Poziom prowadzonej edukacji finansowej w państwie możliwy jest do identyfikacji poprzez badanie wiedzy obywateli. Mają one miejsce dzięki zastosowaniu arkuszy ankietowych i analizie udzielonych odpowiedzi przez ankietowanych. W trakcie badań organizacje sprawdzają wiedzę teoretyczną oraz umiejętności na płaszczyznach samooceny obywateli, ale również zadają pytania o konkretne zagadnienia odnoszące się do tematyki finansów.

Rozpoczynając analizę, autorka tej części monografii w pierwszej kolejności skupiła się na samoocenie obywateli Polski na temat wiedzy ekonomicznej. W opracowaniu Warszawskiego Instytutu Bankowości i Fundacji GPW ukazane zostały odpowiedzi respondentów na pytanie o ich wiedzę ekonomiczną (rys. 1). Na tej podstawie możliwe jest zidentyfikowanie jaki stosunek do własnej wiedzy mają obywatele. Badanie przeprowadzono na próbie 1 000 ankietowanych i dotyczyło lat 2019-2023. Poziom wiedzy ankietowani mogli określić w sześciostopniowej skali od bardzo małej do bardzo dużej.

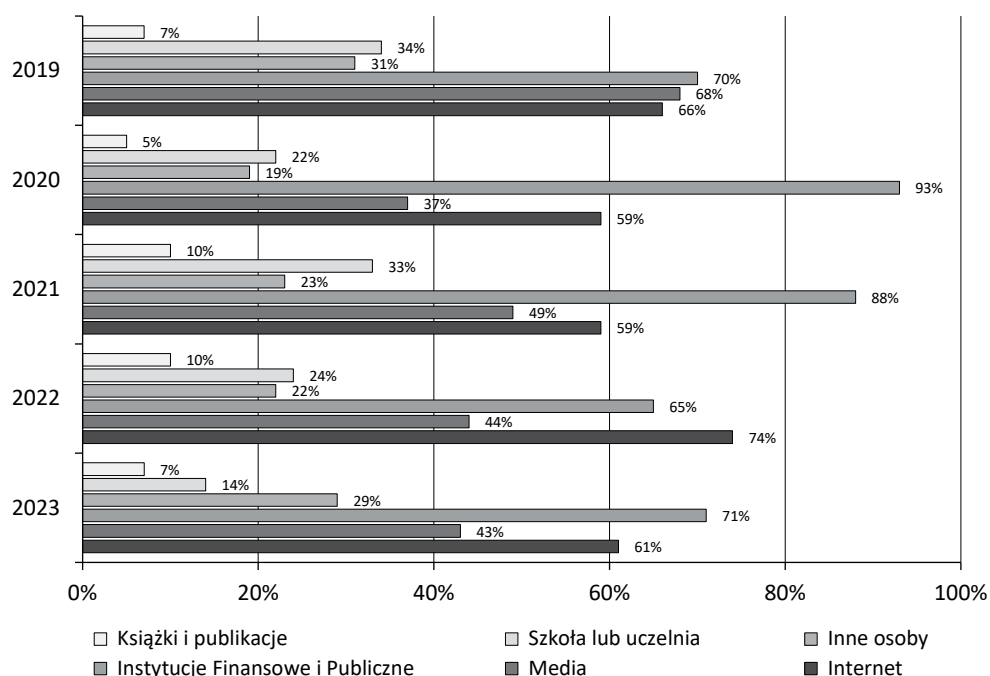

Rys. 1. Samoocena wiedzy ekonomicznej w Polsce w latach 2019-2023

Źródło: (Warszawski Instytut Bankowości i Fundacja GPW, 2023).

Ankietowanym zadano pytanie: „Jak ocenia Pan/Pani swoją wiedzę w zakresie zarządzania finansami, korzystania z usług bankowych i znajomości zasad funkcjonowania gospodarki, w kontekście osobistych potrzeb w tym zakresie?”, a ich odpowiedzi kształtowały się na przestrzeni 5 lat (rys. 1). Analizując poziom wiedzy ekonomicznej obywateli, można zauważyć spadek udziału odpowiedzi „bardzo mała” i „raczej mała” z 42% i 35% w 2019 roku do 31% i 29% w 2023 roku. Odpo-

wiedź o przeciętnej wiedzy również ma tendencję spadkową – na początku badania jej odsetek wynosił 14%, na końcu zaś 9% (z wyjątkiem 2020 roku z wynikiem wyższym niż poprzedni). W 2021 roku 10 respondentów (1%) nie było w stanie udzielić odpowiedzi na pytanie. Wzrost wiedzy Polaków w zakresie ekonomii, a przynajmniej wzrost samooceny, widoczny jest na przestrzeni badanych lat. W 2019 roku zaledwie 9% odpowiedzi świadczyło o raczej dużej i bardzo dużej wiedzy ekonomicznej, w latach 2020-2021 poziom ten wzrósł do 11% i 12%, a od 2022 roku odsetek osiągnął 30% ogółu odpowiedzi. Większą wiedzę w ocenie własnej obywateli można zauważyć w ostatnim roku badania i porównując go z bazowym 2019 rokiem (dwukrotny wzrost odpowiedzi o bardzo dużej wiedzy i niemal czterokrotny wzrost odpowiedzi „raczej duża”).

Rys. 2. Źródła wiedzy o finansach i ekonomii w Polsce w latach 2019-2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Warszawski Instytut Bankowości i Fundacja GPW, 2023).

Mając obraz, jak obywatele oceniają swój stan wiedzy, należy przyrzeć się źródłom owej wiedzy. Ustalenie ich może być pomocne w identyfikacji preferowanej formy pozyskiwania informacji oraz stanowić klucz do rozpowszechniania wiedzy ekonomicznej i finansowej. Wiedza, jaką dysponuje każdy człowiek, jest zbiorem informacji, które przyswoił w ciągu swojego życia, a jej źródła jest wiele, poczynając od rodziców przez system edukacji i kończąc na mediach szerokiego przekazu. Nie inaczej jest z wiedzą finansową, której jak wszystkiego należy się nauczyć, a zasób

wiadomości kształtuje się na podstawie wielu źródeł. Na rysunku 2 przedstawiono odpowiedzi ankietowanej próby ($n = 1000$, wielokrotność odpowiedzi) na pytanie o to, skąd czerpią wiedzę finansową.

W okresie badanych 5 lat odpowiedzi ankietowanych o źródła, skąd czerpią wiedzę ekonomiczną i finansową, kształtowały się w różny sposób, chociaż we wszystkich latach (poza 2022 rokiem) najczęściej wymieniane były instytucje finansowe (m.in. banki) i instytucje publiczne (70-93% odpowiedzi). Następnym wymienianym źródłem wiedzy finansowej jest Internet z wartością odpowiedzi ankietowanych około 60%. W 2023 roku media osiągnęły 43% i jest to wartość malejąca z roku na rok, wyjątkiem jest rok 2020, w którym to media osiągnęły zaledwie 37% wskazań. Inne osoby były źródłem wiedzy finansowej i ekonomicznej dla ankietowanych w dość niewielkim odsetku – 19-31%. Wartości te były najwyższe w 2019 roku (31%), lecz spadły do 19% w 2020 roku, po którym stopniowo wzrastały przez resztę badanego okresu. Ankietowani za źródło wiedzy finansowej jedynie w 1/4 odpowiedzi wskazywali szkoły i uczelnie mimo wprowadzenia do szkół średnich specjalnego przedmiotu o finansach i ekonomii. Nie więcej niż 10% wskazań otrzymały książki i publikacje na tematy ekonomii i finansów – najniższy wynik w 2020 roku 5%, a w 2023 roku 7% odpowiedzi. W badaniu wystąpiła też odpowiedź „trudno powiedzieć”, ale wyniosła ona tylko od 1% do 3%, przez co nie została zawarta na wykresie.

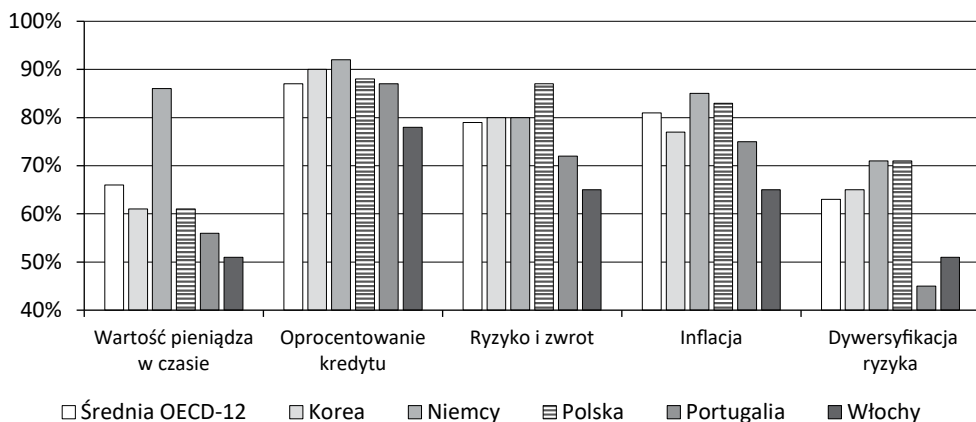
Rys. 3. Ogólne kompetencje finansowe oraz ich wymiary w Polsce i krajach OECD w 2020 roku

Źródło: (Spotdata, 2023).

Edukacja finansowa skupia się na kształceniu obywateli i przekazywaniu im niezbędnej wiedzy finansowej, lecz oprócz zasobów informacyjnych potrzebne są też odpowiednie zachowania i postawy. Połączenie tych trzech wymiarów pozwala na wykorzystanie pełnej puli możliwości i postępowania w racjonalny oraz uzasadniony naukowo sposób. W toku badań OECD, uśredniając owe wymiary, otrzymała średni

wynik kompetencji finansowych (rys. 3). Przyrównanie wyników do średniej państw znajdujących się w OECD-11 pozwala na rozpoznanie, jak prezentuje się sytuacja Polski na tle średniej z innych krajów wysoko rozwiniętych (m.in. Finlandia, USA, Australia, Czechy, Hiszpania).

Kompetencje finansowe składają się z trzech wymiarów, tworzą je wiedza, zachowanie i postawy. Rysunek 3 prezentuje te elementy oraz jak Polska wypada na tle wybranych krajów OECD. Połączenie owych elementów pozwala na najefektywniejsze działania, jednakże wyuczona wiedza a nabyte postawy i zachowania nie charakteryzują się tym samym sposobem przyswajania. Średni wynik kompetencji finansowych dla Polski i OECD kształtuje się na niemal równym poziomie 60%, chociaż OECD w ogólnych kompetencjach wypadło nieco lepiej (wynik wyższy o 2%). Rozbijając kompetencje na podgrupy, można zauważyć większe dysproporcje. Pierwszą składową jest wiedza, czyli nauka zagadnień teoretycznych, w których Polska osiągnęła wyższy wynik (72%) niż średnio inne kraje (66%). Zachowania finansowe dla średniej badanych krajów i Polski osiągnęły niemal równy wynik 58% poprawności. Natomiast w porównaniu postaw Polska wypadła gorzej o 10 punktów procentowych niż średnia (kolejno 62% i 52%). Świadczy to o problemach w przekazywaniu kompetencji miękkich wśród polskiego społeczeństwa. Różnice w poszczególnych wymiarach mogą zarówno mieć podłoże kulturowe, jak i być wynikiem zaniedbania systemu edukacyjnego w kierunku kształcenia poprawnych i odpowiedzialnych zachowań oraz postaw wynikających ze zdobytej wiedzy.

Rys. 4. Stan wiedzy ekonomicznej i rozumienie pojęć w różnych kategoriach w wybranych krajach

Źródło: opracowanie własne na podstawie (OECD, 2020).

Efekty kształcenia finansowego możliwe są do sprawdzenia poprzez badania wiedzy obywateli. W tym celu grupie ankietowanych zadane zostały pytania z poszczególnych zagadnień ekonomicznych i finansowych. Badania przeprowadzone przez OECD objęły 12 państw z całego świata, a były to: Austria, Kolumbia, Czechy, Estonia,

Francja, Niemcy, Węgry, Włochy, Korea Południowa, Polska, Portugalia i Słowenia. Rysunek 4 ukazuje pięć kategorii podstawowych zagadnień ekonomicznych i finansowych, o które pytano w badaniu. Pytania skupiły się na kwestiach, jakie powinien znać każdy człowiek chcący orientować się w otaczającym go świecie finansów.

Zmienna wartość pieniądza w czasie, oprocentowanie kredytu, pojęcie ryzyka i zwrotu, inflacja oraz dywersyfikacja ryzyka należą do zagadnień szeroko opisanych w literaturze fachowej, lecz nie są znane szerszemu gronu odbiorców. Analizując wyniki badania przeprowadzonego przez OECD, należy zwrócić uwagę na ich dysproporcję w zależności od kategorii wiedzy, co wskazuje na zróżnicowaną znajomość pojęć ekonomicznych. W zakresie wiedzy o wartości pieniądza w czasie najlepiej wypadły Niemcy (86%). Polska prezentuje poziom wiedzy (61%) porównywalny do średniej OECD z wybranych krajów całego świata (66%). Oprocentowania kredytów to temat znany, a wiedza o nim jest dość powszechna, więc w badaniach średnia wyniosła 87%, a wyszczególnione kraje osiągnęły wyniki 78-92%. Znajomość pojęcia ryzyka i zwrotu okazała się powszechna wśród Polaków, którzy osiągnęli wynik 87% poprawności, co stanowi o 8 p.p. więcej niż średni wynik z innych krajów. Wiedza o inflacji w roku 2020 była wysoka, a średni wynik w badanych krajach wyniósł aż 81%, Polacy wykazali się większą wiedzą i osiągnęli 83% poprawności. Najniższe wyniki, a co za tym idzie najmniejszą wiedzę, badani mają na temat dywersyfikacji ryzyka, w której przypadku średni wynik wyniósł 63%. Porównując wyniki poszczególnych krajów i przyrównując je do średniej OECD, zauważyć można dysproporcję w poziomie wiedzy o dywersyfikacji ryzyka. Widoczne na rysunku dane wskazują na różnorodne rozłożenie wiedzy w poszczególnych obszarach, co może być podstawą do stworzenia strategii edukacyjnej skoncentrowanej na powiększeniu wiedzy w kategoriach, które nie spełniły oczekiwanych rezultatów.

4. Zakończenie

Edukacja finansowa społeczeństwa odpowiada za jego obecne i przyszłe gospodarowanie budżetem, zachowanie na rynku jako konsumenci oraz podejmowanie decyzji odnośnie do przyjmowanej strategii emerytalnej lub jej braku. Wykształceni obywatele budują rozwinięte państwo, a ekonomia dotyczy sfer otaczających Polaków w życiu zarówno zawodowym, jak i prywatnym. Celem wyznaczonym przez autorkę niniejszego opracowania jest przybliżenie czytelnikom kwestii kształcenia finansowego i analiza jego stanu w Polsce oraz porównanie go z poziomem prezentowanym przez inne państwa.

Aspekt edukacji finansowej jest niezwykle ważny w kontekście społeczno-gospodarczym z powodu ryzyka zadłużania się niewykształconych jednostek oraz ich izolacji społecznej. Posiadane informacje umożliwiają zarządzanie własnym majątkiem oraz decydowanie o sprawach finansowych w codziennym życiu. Nabyta wiedza oraz wykształcone umiejętności i zachowania predysponują obywateli do podejmowania racjonalnych decyzji, a także zapewnienia sobie i swojej rodzinie

dobrobytu. Edukacja ekonomiczna odpowiada bezpośrednio za stan materialny wszystkich ludzi, a poprowadzona w nieadekwatny sposób może nieść za sobą konsekwencje sięgające wielu przyszłych lat.

Po przeanalizowaniu wyników badań ankietowych niezależnych organizacji zasadne jest wskazanie, że poziom edukacji finansowej w Polsce nie odbiega od tego w innych krajach, lecz wcale nie znaczy to, że jest wystarczający. Jak wskazali ankietowani w badaniu z 2023 roku, zdecydowana większość ich wiedzy pochodzi z Internetu oraz instytucji finansowych i publicznych, a zaledwie 14% ze szkół i uczelni, gdzie w pierwszej kolejności powinni uzyskać wykształcenie w tej materii. Przedmioty edukacyjne w szkołach dotyczą młodzieży, ale dorośli również powinni wykazać się potrzebą doksztalcania i pogłębiania wiedzy. Można im w tym pomóc, udostępniając i rozpowszechniając programy szkoleniowe i doszkalające. Edukacja nie powinna kończyć się wraz z ukończeniem systemu nauczania, lecz winna trwać przez całe życie.

W Polsce przykładą się wagę do teoretycznego nauczania finansów bez wykształcania w obywatelach praktycznych umiejętności przydatnych np. w prowadzeniu budżetu domowego. Wyróżnia to Polskę na arenie międzynarodowej, gdzie jak wynika ze średniej OECD, większą wagę przywiązuje się do kształcenia umiejętności i zachowań niż wiedzy w ujęciu teoretycznym. Powyższe badania ukazują również dysproporcje w wiedzy z zakresu finansów i ekonomii, biorąc pod uwagę rozmaite zagadnienia. Niektóre pojęcia są lepiej znane, a do innych obywatele nie przykładają wagi. Ukazuje to, co sprawia ludziom trudność oraz jakie obszary wzbudzają w nich największe zainteresowanie i chęć do zgłębienia wiedzy. Okazują się to być aspekty bardzo przyziemne i dotyczące całego społeczeństwa, jak zagadnienia z obszaru oprocentowania kredytów i inflacji.

Kluczem do wpływu na gospodarkę jest popularyzacja wiedzy ekonomicznej, zatem powołanie w 2025 roku Krajowego Centrum Edukacji Ekonomicznej zdaje się być wydarzeniem przełomowym. Do celów KCEE należą utworzenie Koalicji na Rzecz Edukacji Ekonomicznej, wspieranie projektów KSEF, pomoc w realizacji przedmiotu biznes i zarządzanie, promowanie nowej lektury „Bankructwo małego Dżeka” oraz prowadzenie badań i analiz dotyczących edukacji ekonomicznej. Działania te mają promować ideę edukacji ekonomicznej w szkołach oraz poza nimi, tak aby dotrzeć do obywateli i wyjść naprzeciw ich potrzebom (REE, 2025, s. 80-82).

Rekomendacje płynące z badań przemawiają za trzymaniem się obranego kursu i podążanie nim w kierunku odpowiedzialnej, dostosowanej do potrzeb społecznych edukacji ekonomicznej. Dostosowanie programów nauczania i tworzenie materiałów dydaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych wydaje się kluczowe, aby wyedukować społeczeństwo w zakresie nauk ekonomicznych. Spotkania z praktykami oraz pokazanie uczniom, jak przedsiębiorczość wygląda w praktyce, to główne aspekty nauki zachowań oraz umiejętności ekonomicznych, jakich w polskich szkołach brakuje. Wyedukowani obywatele to silne i niezależne państwo ze stabilną gospodarką. Dzisiejsi uczniowie to przyszli przedsiębiorcy i kon-

sumenci, od których decyzji zależeć będzie gospodarka państwa, należy więc zrobić wszystko, aby pomóc im w edukacji ekonomicznej.

Kształcenie finansowe ma niezmierny wpływ na wiele aspektów życia obywateli. Dlatego działania w tym kierunku podejmuje wiele organizacji, jak Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Finansów, Senat RP, Krajowe Centrum Edukacji Ekonomicznej, Związek Banków Polskich, Komitet Organizacyjny REE, Fundacja Warszawski Instytut Bankowości oraz wiele innych, których nie sposób wymienić, ale mają wspólny cel – zapewnienie wiedzy i umiejętności ekonomicznych obywatelom. Przełoży się to się bezpośrednio na rozumienie przez nich mechanizmów gospodarczych, umiejętności lepszego gospodarowania budżetem domowym oraz wpłynie na poczucie bezpieczeństwa dzięki zapewnieniu bliskim stabilności materialnej. Bez odpowiednio poprowadzonej edukacji finansowej wśród młodzieży i dorosłych rośnie ryzyko popełniania przez nich błędnych decyzji finansowych, zadłużania się, zmniejszają się też szanse na rozwój np. ze względu na lęk przed założeniem własnego przedsiębiorstwa. Wykształceni obywatele to silny naród i stabilna gospodarka.

Literatura

- Frączek, B. (2017). Zakres i formy edukacji finansowej w Polsce oraz jej skutki. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, (339), 45-57. Pobrano 15 lutego 2025 z <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.cejsh-503863a0-a8ea-4846-b74c-efc44cb82703>
- Knehans-Olejnik, A. (2014). Rola edukacji finansowej w racjonalizowaniu zachowań konsumentów. *Handel Wewnętrzny*, (3), 255-273.
- OECD. (2020). *OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy*. Pobrano 20 lutego 2025 z https://www.oecd.org/en/publications/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy_145f5607-en.html
- OECD. (2023). *Krajowa Strategia Edukacji Finansowej dla Polski*. Pobrano 19 lutego 2025 z https://www.oecd.org/content/dam/oecd/pl/publications/reports/2023/04/national-strategy-for-financial-education-for-poland_6fd5288f/8ce6dea5-pl.pdf
- Rachwał, T., Sekścińska, K., Urbaniec, M., Ślusarczyk, R., Gołębiowska, M., Leśniak, H., Miłoś, C. i Ostafiński, K. (2024). *Edukacja ekonomiczna w szkołach ponadpodstawowych z perspektywy nauczycieli biznesu i zarządzania. Raport z badania*. Fundacja Warszawski Instytut Bankowości.
- Rok Edukacji Ekonomicznej. (2024). *Kultowa książka „Bankructwo małego Dżeka” wraca na listę lektur szkolnych*. Pobrano 18 kwietnia 2025 z <https://ree2024.pl/aktualnosci/kultowa-ksiazka-bankructwo-malego-dzeka-wraca-na-liste-lektur-szkolnych/>
- Rok Edukacji Ekonomicznej. (2025). *Historyczne inspiracje dla przyszłości*. Fundacja Warszawski Instytut Bankowości.
- Solarz, J. K. (2019). Ustawiczna edukacja finansowa. Trwanie życia. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, 20(1), 11-22.
- Spotdata. (2023). *Edukacja finansowa w Polsce. Analiza stanu umiejętności finansowych i możliwości ich rozwoju*. Pobrano 22 lutego 2025 z <https://spotdata.pl/raporty>
- Suska, M. (2023). Edukacja finansowa w Polsce na tle rozwiązań europejskich. *Studia I Prace Kolegium Zarządzania I Finansów*, (192), 47-66.
- Warszawski Instytut Bankowości i Fundacja GPW. (2023). *Poziom Wiedzy Finansowej Polaków 2023*. VII Kongres Edukacji Finansowej i Przedsiębiorczości.

Financial Literacy in Poland between 2019 and 2023

Abstract: The chapter explores the issue of financial literacy in Poland and abroad. The aim of the study is to discuss and analyse the level of financial capability in Poland and compare it to the situation in the following countries: Austria, the Czech Republic, Finland, Spain, and United States To assess financial capability of citizens, statistical methods were used, primarily surveys and the analysis of statistical data based on them. The study period covered the years 2019-2023, with research conducted in Poland and in the above mentioned countries. Comparing data from these years, there is a noticeable upward trend in the self-assessment of financial capability in Poland, rising from 9% in 2019 to 31% in 2023. At the same time, the average financial literacy score among Poles is lower than among citizens of other countries included in the OECD study, with results of 60% and 62% in 2020, respectively.

Keywords: financial literacy, financial capability, financial knowledge and competences